

MIDDELEN

Strip

Ontvoering (pagina 1-13)

Bijlage

Overzichtskaarten (pagina 66-67)

Tijdslijn

(onderaan op pagina 68-79)

Bronnen

(pagina 68-71)

DOELEN

Kennis:

- Bestaande kennis benutten en aansluiten bij de voorkennis van leerlingen.
- Oriëntatie in de tijd en de ruimte: Leerlingen verwerven informatie over het systeem van slavernij als onderdeel van de driehoekshandel en de trans-Atlantische slavenhandel.
- Leerlingen weten waarom deze driehoekshandel lucratief was voor de reders en de handelaren en welke 'producten' vervoerd werden tussen welke gebieden.
- Leerlingen weten dat de Europese slavenhandelaren gebruik maakten van een praktijk die in Afrika al bestond

Historisch besef:

- Leerlingen zien in dat verschillende betrokkenen belang hadden bij de slavenhandel en dat de slavenhandel deel uitmaakte van een economisch systeem.
- Leerlingen kunnen onderscheid maken tussen feit en fictie in de strip op basis van de historische bronnen in de bijlage en op de website.

Empathie:

- Leerlingen proberen zich voor te stellen wat het voor Quaco en anderen betekende om gevangen genomen en verkocht te worden, en op overvolle schepen naar een voor hen onbekende bestemming gebracht te worden.

INGREDIËNTEN

Introductie van de strip

De strip lezen (pagina 1-13)

Klassengesprekken

- Oriëntatie in de tijd en de ruimte
- Het systeem van de slavenhandel
- Jouw geschiedenis
- Havo / vwo: de definitie van slavernij
- Havo / vwo: Is slavernij van alle tijden?

Historische bronnen

Huiswerksuggesties

INTRODUCTIE VAN HET ONDERWERP

- > Inventariseer met de leerlingen op het digibord: Wat weten wij al over slavernij?
- > Deel de strip uit.

LEZEN DEEL 1 VAN DE STRIP (pagina 1-13).

- > Vraag de leerlingen naar hun leeservaringen.
- > Geef daarbij ruimte aan emoties.

ORIËNTATIE IN DE TIJD EN RUIMTE

VMBO - HAVO/VWO

- Gebruik hierbij pagina 66-67 in de bijlage met het overzicht van de trans-Atlantische slavenhandel en de tijdlijn onderaan pagina 68-79.
- Stel open vragen waardoor leerlingen hun voorkennis kunnen inbrengen.
- Schrijf de kernbegrippen op het digibord.

1

In welke tijd speelt de strip?

- > In de tweede helft van de 18e eeuw, rond 1770, de tijd van de kolonisatie, de tijd van de verlichting, de tijd van pruiken en revoluties.

2

Zoek het geboortjaar van Quaco in de tijdlijn. Waarom weten we niet precies in welk jaar hij geboren is?

- > Quaco wist niet hoe oud hij was toen hij ontvoerd werd, 8 of 9 jaar.

3

Kijk naar de kaart met overzicht van de trans-Atlantische slavenhandel op pagina 66-67. Waar kwam Quaco waarschijnlijk vandaan?

- > De westkust van Afrika, uit het gebied dat nu in Ivoorkust of Ghana zal liggen.

4

Hoeveel slaven zijn vanuit Afrika naar 'de West' verscheept? Kijk naar het aandeel van Nederland: is dat groter of kleiner dan je verwachtte? Om hoeveel mensen gaat het hier?

- > 5% van 12,5 miljoen is 600.000 (afgerond). Vergelijk dit aantal met het aantal inwoners van een stad in uw omgeving. Bijvoorbeeld: Utrecht 330.000, Eindhoven 220.000, Amersfoort 150.000.

5

Hoe verklaar je dat het aantal slaven van Afrikaanse afkomst tientallen malen groter is?

- > De 12,5 miljoen zijn in Afrika geboren. De kinderen die een slavin kreeg in 'de West' werden tot het 'bezit' gerekend van haar eigenaar. Deze baby's waren dus slaaf vanaf hun geboorte. Dat ging generaties lang zo door.

HET SYSTEEM VAN DE SLAVENHANDEL

VMBO - HAVO/VWO

- Bespreek de vragen.
- Schrijf bij het beantwoorden van vraag 1 tot 4 mee op het digibord en vul de antwoorden eventueel aan.

1

Wie organiseerde de handel in slaven?

- > Vul eventueel aan: VOC (1602), WIC (1621) MCC (1720), kleine particuliere reders.

2

Waarom was de driehoekshandel voor de reders zo lucratief?

- > De schepen voeren nooit leeg.
- > Laat de leerlingen de producten noemen voor de drie trajecten en die uit hun hoofd herhalen.

3

Wie waren er verder betrokken bij de slavernij?

- > Afrikanen, Europeanen, handelaren, kapiteins, plantage-eigenaren, bestuurders in de koloniën, de aandeelhouders van de WIC / MCC / VOC, de eigenaren van de schepen.

4

Welke kenmerken hebben deze groepen? Denk aan rijkdom, macht, uiterlijk.

- > Noteer de kernbegrippen op het digibord. Als het er nog niet bij staat, schrijf dan zelf zwart en wit op het bord of donker en blank.

5

Wat hoort bij elkaar?

- > Laat een of twee betrokken en gemotiveerde leerlingen begrippen met elkaar verbinden. Stel daar vervolgens vragen over, zoals: hoort zwart / bruin / donker altijd bij de slaven en wit / blank bij de handelaren?
- > Leg uit dat er in dezelfde tijd blanke slaven waren in Noord - Afrika en Turkije (zie o.a. Carla Boos (red) *De slavernij, Balans*, 2011) en dat er in Suriname en Nederland ook vrije zwarte Afrikanen woonden.
- > Vraag de leerlingen welke termen zij het liefst gebruiken en waarom. Licht eventueel toe dat u zwart / wit niet gebruikt als kleurnamen, maar als aanduiding voor mensen met een migratieachtergrond (tijdens de slavernij ging het om gedwongen migratie) en wit voor de 'autochtone' Nederlanders.
- > Vraag de leerlingen welke woorden op het digibord volgens hen de kern aangeven van het systeem van slavernij. Vul eventueel aan met de woorden: macht, onderdrukking, ontmenselijking, handel, vernedering, uitbuiting, misbruik, mensenhandel, de mens als handelswaar. Willen de leerlingen nog andere kernwoorden toevoegen?

JOUW GESCHIEDENIS

VMBO - HAVO/VWO

1

Hebben jouw voorouders met slavernij te maken gehad?

- > Als de leerlingen denken van niet, vraag dan wie misschien voorouders heeft die slaven kochten, vervoerden of voor zich lieten werken of die zelf in slavernij hebben geleefd.
- > Vertel eventueel wat u weet over uw eigen familie. Heeft u voorouders die slaaf zijn geweest? Of was een van uw voorouders wellicht bestuurder, plantage-eigenaar of matroos? In het laatste geval is die informatie misschien niet overgeleverd: de matrozen waren vaak jongens uit het volk, die geen werk hadden of op zoek waren naar avontuur.

2

Zullen mensen wiens voorouders als 'dader' of als 'slachtoffer' betrokken waren bij de slavernij volgens jullie vandaag de dag nog verschillende gevoelens en gedachten hebben ten aanzien van slavernij?

- > Verwijs eventueel vooruit naar de erfenis van slavernij in de laatste les: voor nakomelingen van slaven doet de herinnering nog vaak pijn.

DE DEFINITIE VAN SLAVERNIJ

HAVO/VWO

1

De Verenigde Naties definiëren slavernij als 'de omstandigheden van een persoon die het vermogen om zelfstandig te handelen helemaal of gedeeltelijk is ontnomen.'

Is die definitie ruimer of smaller dan die in de bijlage (pagina 73)?

- > Ruimer, vanwege het 'gedeeltelijk'. Onder deze ruimere definitie vallen bijvoorbeeld ook het afnemen van paspoorten door de overheid (van mensen die illegaal in Nederland verblijven), vrouwen die gedwongen worden tot prostitutie, kindsoldaten en mensen die afgeperst worden.
- > In het Engels bestaat het woord 'enslaved', tot slaaf gemaakt. In dat woord zie je de 'daders' terug, het klinkt minder als een noodlot. Vind je 'tot slaaf gemaakte' een betere benaming dan slaaf? Zie ook de tekst 'Raar woord' op pagina 78 van de bijlage.

DISCUSSIE:
IS SLAVERNIJ VAN ALLE TIJDEN?

HAVO/VWO

1

Kan een economie die is gebaseerd op slavernij vandaag de dag nog voorkomen? Kennen de leerlingen voorbeelden?

- > In 1948 stelden de Verenigde Naties de Rechten van de Mens vast. Wijs op de tijdlijn bijlage (p. 79) en projecteer de rechten op het digibord: www.mensenrechten.nl. Artikel 4 luidt: niemand zal in slavernij of horigheid worden gehouden. Slavernij en slavenhandel in iedere vorm zijn verboden.

2

Waarom zal het verbod op slavernij van de Verenigde Naties dat verwoord is in de Rechten van de Mens niet altijd werken?

- > Mensen kunnen slaven verborgen houden voor de buitenwereld; mensen die in slavernij leven durven uit angst voor represailles niet altijd te protesteren of weg te lopen; in moderne vormen van slavernij worden regelingen voor arbeidsvoorwaarden en beloning ontrokken; mensensmokkelaars en pooiers / loverboys hebben hun slachtoffers in hun macht.

HISTORISCHE BRONNEN

VMBO - HAVO/VWO

- In de bijlage (pagina 68-71) zijn enkele van de bronnen opgenomen waarop de reconstructie van Quaco's leven is gebaseerd. Ook is te zien hoe tekenaar Eric Heuvel zijn tekeningen heeft gebaseerd op historische afbeeldingen.

Vraag de leerlingen of ze kunnen verklaren dat er nauwelijks schriftelijke bronnen te vinden zijn waarin slaven zelf aan het woord komen.

- > Wat bewaard is gebleven is vooral gebaseerd op formele documenten waarin de slaven als bezit worden geregistreerd. Het gaat om het economisch belang van de handelaar of de kapitein of de plantage-eigenaar of de bestuurders van de VOC, WIC en MCC.
- > Projecteer op het digibord de website www.eenigheid.slavenhandelMCC.nl. Laat de leerlingen onderzoeken wat je daar zoals kunt vinden, eventueel als voorbereiding op huiswerkopdracht 4.

HAVO/VWO

Bespreek met de leerlingen waar je historische bronnen over slavernij kunt vinden.

- > In archieven, de administratie van plantage-eigenaren, scheepsjournalen van slavenschepen, reisverslagen, kranten uit die tijd (zie bijvoorbeeld www.delpher.nl) en kies het zoekwoord slavernij of slaaf) en tekeningen zoals die van Stedman.
- > Bekijk de bron www.slavevoyages.org, op het digibord ter voorbereiding op de huiswerkopdracht. Verken met de leerlingen welke informatie je er kunt vinden.

HUISWERKSUGGESTIES

VMBO

1

Zoek in de bijlage op wanneer Quaco ongeveer geboren is.

2

Schrijf op welke producten uit de driehoekshandel je tegenkomt in het eerste deel van de strip (p. 1-13).

3

Welke (groepen) mensen kregen in het eerste deel van de strip met slavernij te maken?

4

Zoek op de website van het Zeeuws archief (www.eenigheid.slavenhandelMCC.nl)

A) Hoeveel slaven waren er aan boord op 1 oktober 1761?

B) Hoeveel op 10 februari 1762?

C) Hoeveel mensen waren er die dag gekocht?

D) Hoeveel slaven kocht de kapitein op 30 april 1762?

E) Wat betekent het minteken bij de bemanning op 26 mei en bij de slaven op 7 juni?

HUISWERKSUGGESTIES

HAVO/VWO

1

In Afrika werden mensen op verschillende manieren in tot slaaf gemaakt. Welke voorbeelden vind je daarvan terug in de strip? Noem de pagina en de situatie. Kijk ook in de bijlage.

2

Ga naar www.slavevoyages.org (Engelstalige website)
Kies de periode 1772-1773, het jaar waarin Quaco waarschijnlijk naar Suriname werd vervoerd. Klik op search.
In die periode vertrokken 620 schepen met gevangenen. Zoek het schip 'Haast u langzaam' (voyage 10663).

- A) Hoeveel gevangenen gingen aan boord?**
- B) Wat waren de percentages mannen / vrouwen / jongens / meisjes?**
- C) Hoeveel van hen stierven onderweg?**
- D) Hoeveel leden van de bemanning stierven onderweg?**
- E) Hoe heette de kapitein?**

3

Zoek op www.slavevoyages.org: voyage 10910 met Nieuwe Hoop (1772-1773).

- A) Hoeveel slaven overleefden de tocht?**
- B) Hoeveel van hen stierven?**
- C) Wie was de eigenaar van dit schip?**
- D) Waar kwamen de slaven vandaan?**
- E) Zoek voor drie gebieden op hoe die landen nu heten.**

4

Ga naar webworld.unesco.org/goree/en/index.shtml (Engelstalige site van de Unesco). Bekijk de fotoserie en beantwoord de volgende vragen:

- A) Bij welk land hoort het eiland Goré?**
- B) Wie bouwden het 'house of slaves' en wanneer was dat?**
- C) (voor klas 3)
Boubacar Joseph Ndiaye stelt: 'It is on this brutal deportation of millions of black people that most of the New World built its political, economic and social foundations.'
Tot de New World behoorden het huidige Noord-Amerika, Zuid-Amerika en Oceanië. Europa, Afrika en Azië behoorden tot de 'Oude Wereld' van vóór de ontdekkingsreizen.
Ben je het eens met de stelling?**

- D) Geef een voorbeeld van de economische gevolgen van slavernij.**

ANTWOORDEN
HUISWERKSUGGESTIES

VMBO

1

> Rond 1760.

2

> *Wapens en buskruit (p. 7-8), ivoor, kauri's, textiel, metaal (p. 8), goud bij de kapitein in een zakje op tafel (p. 9).*

3

> *Afrikaanse ontvoerders, slavenhandelaren, de nana, dorpelingen, vaders, moeders, oma's, broers en zusjes, families, koningen, de kapitein, de matrozen, de stuurman, de Afrikaanse 'tussenpersoon' op het schip.*

4

- > A) 0
- > B) $99 + 37 = 136$
- > C) 33
- > D) 1
- > E) Ze zijn gestorven.

HAVO/VWO

1

- > *Strip:*
pagina 4: ontvoering Quaco.
pagina 6: een gezin gevangen genomen en verkocht.
pagina 10: als afbetaling van een schuld door de ouders.
pagina 10: dorp overvallen.
- > *Bijlage:*
pagina 72: krijgsgevangen gemaakt in een oorlog, als straf voor een misdrijf, als geschenk (eerbetoon) of belasting.

2

- > A) 326
- > B) Mannen 41,9%,
vrouwen 29%,
jongens 18%,
meisjes 11%.
- > C) 9
- > D) 4
- > E) Jan van Sprang.

3

- > A) 175
- > B) $214 - 175 = 39$
- > C) *de Middelburgsche Commercie Compagnie.*
- > D) *Windward, Ivory, Gold, Benin.*
- > E) *Liberia, Ivoorkust, Goudkust (het tegenwoordige Ghana), Benin.*

4

- > A) *Senegal.*
- > B) *Nederlanders, 1776.*
- > C) *Slavenhandel was een van de dragers van De Gouden Eeuw in de Republiek der Nederlanden. Qua economie leverde Nederlands-Indië veel meer op. De Republiek had de kolonie Suriname denkkelijk opgegeven als de slaven niet de dragers waren geworden van de plantage-economie.*
- > D) *De exploitatie van plantages in Suriname, de bloei van de WIC, de driehoekshandel.*